

Tomàs Casals i Pujol (1860-1918): la polèmica travessia de la carretera de la Pobla de Lillet

Tomàs Casals i Pujol va néixer a la Pobla de Lillet el dia 4 d'agost de 1860, essent fill primogènit de Francisco Casals i Cabana, pagès propietari, natural de la Pobla de Lillet, i de Carme Pujol i Junoy, natural de Puigcerdà.

Heretà les nombroses propietats familiars, entre les més remarcables: "Cal Tomàs" al Carrer del Verger de la Pobla, "La Fàbrica" al Carrer del Pontarró, una casa al carrer Furrioles, a més de diversos horts i coberts a la mateixa vila, l'heretat La Coma de Gavarrós i La Parera de Sant Vicenç de Rus, formada per 4 cases (La Parera, el Molí, Erols i Casa Nova).

Vers 1885 va contraure matrimoni amb Lluïsa Marginet i Camprubí, del mas de La Canal de la Nou de Berguedà. Dels seus fills: Carme (1894), Salvador (1895), Tomàs (1897) i Pio Casals Marginet (1901), només els dos últims arribaren a edat adulta.

Casals ocupà diferents càrrecs a l'Ajuntament de la Pobla de Lillet: regidor (1895-1899), jutge municipal (1901) i alcalde (1903-1905, 1908-1909). El seu mandat al capdavant de l'Ajuntament de la Pobla coincidí amb la visita del rei Alfons XIII a l'Alt Berguedà (1908), en què Casals va demanar a la Casa del Rei poder rebre el monarca vestit amb la capa i el barret propis de la Dansa de Falgars, que era la indumentària de gala a la Vila, en ocasió de la visita s'inaugurà el servei de telègraf (1908), i la millora de l'enllumenat.

Va ser també l'època de la implantació de l'empresa Asland al Clot del Moro amb la posada en funcionament de la gran fàbrica de ciment d'estil modernista (1904) dins el terme de Castellar de N'Hug i en les propietats de la família Casals. En conjunt va fer molt per millorar les infraestructures

Tomàs Casals i la seva primera esposa Lluïsa Marginet. SR/FONS M. LLUÏSA CASALS, ARXIU COMARCAL DEL BERGUEDÀ (ACBR)

de la població, tot i que els seus opositors li retreien que era per atendre els fabricants. En la seva època va tenir l'oposició de l'Avenç Catalanista de la Pobla de Lillet, fundat aleshores, però més dura va ser encara l'oposició d'alguns membres dels seus propis companys polítics.

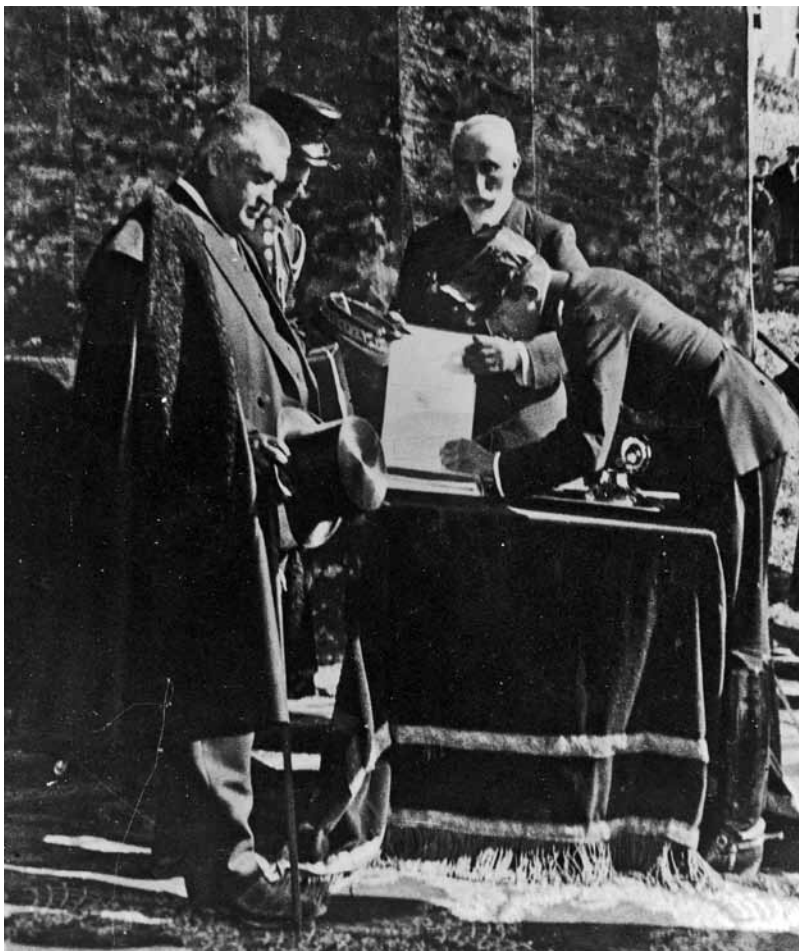
Potser el tema més polèmic va ser la gestió que se li va atribuir envers el traçat de la carretera de Guardiola del Berguedà a Ripoll en el seu pas per l'interior de la Pobla de Lillet (1884-1914). Sobre aquest tema es teixiren algunes llegendes sobre com l'alcalde va influir en el traçat. Es conserven tres memòries de particulars, que mencionen aquest fet.

La primera es deu al sr. Ramon Torné Cunill (1), és un mecanoscrit, del que a l'Arxiu Comarcal en conservem un exemplar, al capítol "La carretera a la Pobla (Records tristos)", parla de l'alcalde Casals i diu: "com que en el mentat projecte la

carretera tenia de passar per una pallissa i feners de la seva propietat, li aconsellà desviar-se per un altre lloc", fa altres afirmacions en la mateixa línia, i afirma que hi hagué un consell de l'Ajuntament per decidir el canvi. Fa culpable a l'alcalde Casals de la desaparició de les millors cases antigues de la Pobla.

La segona va ser editada, es deu a Àngel Francàs (2), bàsicament reproduceix l'anterior i fa les mateixes afirmacions. Resumint les afirmacions punt per punt:

1. Que essent alcalde Tomàs Casals es va fer un primer projecte de travessia per l'interior de la Pobla de Lillet.
2. Que l'alcalde Casals va fer canviar el projecte per que li expropiaven una era i un femer seus.
3. Que l'enginyer va demanar un acord municipal nou per canviar el projecte.
4. Que es va prendre l'acord municipal per canviar-lo com volia l'alcalde.

Tomàs Casals vestit a la manera poblatana amb capa i barret de copa mentre el rei Alfons XIII signa al llibre d'honor, sota la mirada del president de govern ministre Antoni Maura. SR/FONS M. LLUÏSA CASALS (ACBR).

5. Es van enderrocar 19 cases de la Poble de Lillet, entre les més antigues i interessants per egoisme de l'alcalde.

La memòria contrària, d'en Pio, fill d'en Casals, afirma, molt resumidament, que Casals era partidari del primer projecte, per que era interessant que passés per davant de casa seva, però tingué l'oposició de la gent del seu propi partit. Va retardar la resolució, i renuncià a ser reelegit alcalde quan encara el projecte no s'havia realitzat (3).

Que s'ha trobat als arxius:

No hi hagué mai dos projectes de travessia de la Poble de Lillet, sols un, de 1891 (4). Existeix un inventari d'aquests projectes (5) on sols hi consta el projecte de la travessia de 1891, no n'existí altre. Tanmateix hem recercat la documentació directament, també sense trobar-ne altre. Mai es fa referència a un anterior, ni posterior per la mateixa travessia, el de 1891 és el que es va acabar executant. Ningú el va canviar, i si es va arribar a intentar no es va aconseguir. Si mai va existir una alternativa, a nivell de debat ciutadà, no va arribar a categoria de projecte oficial, o no ha pervingut.

El projecte es fa fer el 1891, 14 anys abans de que Tomàs Casals arribés a ser alcalde, que com a molt el va heretar, és

Vista de la Poble de Lillet amb cases a peu de riu abans de la construcció de la travessia de la carretera. SR/FONS IMPREMTA BOIXADER (ACBR)

L'exposició dedicada a l'alcalde Casals al vestíbul del Pavelló de Suècia de Berga. X. PEDRALS/ACBR

veritat que havia estat regidor, però també amb posterioritat al projecte, per tant és molt difícil que intervingués en la seva redacció.

No hi ha cap acord de l'època del l'alcalde Tomàs Casals, s'han repassat tots a l'Arxiu Municipal de la Poble de Lillet, demanant la modificació del projecte, si s'hagués fet segurament es conservaria, per que en principi, havia d'avaluar la seva actitud.

La travessia es va inaugurar el 1914, les primeres cases es van demolar el 1911, ell ja havia deixat l'alcaldia, la va ocupar de 1905 a 1909, per tant la seva responsabilitat havia de ser, si més no llunyana. De fet el tercer dietari afirma que un dels concessionaris de les obres va ser l'alcalde que el va succeir, en conjunt el gran beneficiari.

Conclusió:

Creiem que queda clara l'actitud de l'alcalde Casals envers la travessia de la Poble de Lillet: no va ser el responsable de l'enderrocament de cap casa, el projecte va ser anterior a la seva alcaldia, no el va variar, tampoc en tenia la competència, i es va acabar quan ell ja no ocupava el càrrec.

Resta oberta qualsevol nova investigació, sobre aquest aspecte de la seva gestió municipal, o sobre altres que nosaltres no hem abordat, tanmateix fins on arriben les nostres dades, i respecte a l'afer de la travessia de la Poble de Lillet, creiem

que em fet una aportació a l'aclariment dels fets.

Respecte a aquests fets varem organitzar una exposició a la Poble de Lillet, que va restar oberta a la pròpia Vila i després a Berga els mesos d'octubre i novembre de 2013. Inclou fotografies familiars, retrospectives de la Poble de Lillet i els plànols del projecte original de la travessia de la carretera per la població.

Pel que fa al seus fills Tomàs i Pio Casals i Marginet, ambdós cursaren estudis superiors d'enginyeria i es casaren, respectivament, amb Trinidad Gómez Molina i Teresa Collado Rodríguez. Aquesta última fou mestra de la Colònia Asland del Clot del Moro entre 1924-1925.

Va quedar vidu de Lluïsa Marginet el 3 de juny de 1914, i es casà en segones núpcies amb Teresa Carol i Traveria, soltera, de 50 anys i natural de la Poble de Lillet.

Tomàs Casals va morir a casa seva, al Carrer del Verger, el 27 d'octubre de 1918, a conseqüència de l'epidèmia de grip d'aquell any, la més greu que ha patit el país des de que se'n ten constància. Tenia 58 anys d'edat (6).

Notes

- (1) Torné i Cunill, Ramon: *D'aquell temps i d'ara mateix!*, volum II, Pobles i gent d'aquí i... de tot arreu. [inèdit], p. 12 - 13.
- (2) Francàs i Patsi, Àngel: *La Poble de Lillet*,

Berga: L'Albí; Barcelona: Columna, 1997, p. 235 - 236

- (3) Pio Casals: "Anècdotes i fets de tota mena", sr. llibreta manuscrita. Fons M. Lluïsa Casals, Arxiu Comarcal del Berguedà. Una altra branca familiar conserva un interessant dietari, temàtic, redactat pel propi Tomàs Casals, però que no aborda aquesta qüestió.
- (4) Arxiu Nacional de Catalunya, Fons Prefectura Provincial de Carreteres a Barcelona del Ministeri d'Obres Públiques. 619: *Carretera de 3r. Ordre de Solsona a Ribes de Freser. Secció 4a, tram 2n. De la Poble de Lillet al Coll de Merolla. Obres de construcció*. Plànol de la travessia de la Poble de Lillet. 1891.
- (5) Utgés Vallespi, Marta: La sèrie documental: "Expedients de construcció i adequació de la xarxa de carreteres, 1844 - 1980 de l'Arxiu Nacional de Catalunya, Barcelona, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2008.
- (6) Bona part de la documentació familiar es conserva a l'Arxiu Comarcal del Berguedà, donació de la néta de Tomàs Casals, M. Lluïsa Casals, que és d'interès no sols per aquesta etapa de la història, sinó que inclou documentació des de l'època medieval, veure "Fons M. Lluïsa Casals", l'inventari es pot consultar per Internet a "Arxius en línia" a l'enllaç: <http://extranet.cultura.gencat.cat/ArxiusEnLinia/numRegistresSimple.do;jsessionid=BAC5DB03A9DB2A2CC8B540B0560F86C6>

Xavier Pedrals Costa